

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (ПІДХОДИ, ПОШУКИ)

Н.М. Петренко

Дніпропетровський університет економіки та права

За останні десять років з'явилося немало наукових досліджень, присвячених вивченню феноменів міжкультурного спілкування. Спільним для всіх досліджень є те, що вчені дійшли висновку про необхідність вивчення процесів міжкультурного спілкування з позицій різних наук про людину. Під терміном „міжкультурна комунікація" ми розуміємо процес вербального і невербального спілкування між учасниками комунікації, які є носіями різних культур і мов, іншими словами - сукупність специфічних процесів взаємодії людей, які належать до різних культур і мов. Міжкультурна комунікація має місце між партнерами, які належать до різних культур і мов. У процесі спілкування кожен з партнерів усвідомлює і відповідно коригує свою поведінку. Міжкультурними є людські взаємовідносини, культурна системність яких пізнається в моменти виходу за межі системи, і мова про міжкультурну комунікацію може йти лише тоді, коли партнери по спілкуванню усвідомлюють факт «різнокультурності» (Халеева 1999:13).

Беручи до уваги той факт, що вміння взаємодіяти на міжнародному рівні мають формуватися спеціально і цілеспрямовано, зміст таких вмінь може відрізнятись залежно від контингенту учнів і цілей їх навчання. Одні вивчають іноземну мову для участі в програмі обміну, інші - для спілкування в процесі неформальних зустрічей, треті - для використання іноземної мови для професійних цілей і т. ін.

Таким чином у теорії і практиці навчання іноземних мов має місце зміщення акцентів. Якщо раніше вся увага лінгвістів і методистів була спрямована на формування знань, вмінь та навичок в межах комунікативної компетенції, то зараз все більше теоретиків і звертають увагу на те, що оволодіння іноземною мовою - це, перш за все, залучення до іншої культури, оволодіння новим соціокультурним змістом (Бацевич 1977:32-32). Зміщення акцентів у вивченні іноземних мов призвело до того, що тепер навчання іноземної мови розглядається як діалог двох культур в загальному форматі міжкультурного спілкування.

Ефективне спілкування іноземною мовою неможливе, якщо учні не засвоїли не тільки лінгвістичний іншомовний код, але й культурні цінності тієї спільноти людей, які говорять на цій іноземній мові. Проблема формування у людей, які вивчають іноземну мову, міжкультурної компетенції є досить складною, перш за все тому, що існує досить велика кількість ознак, які описують міжкультурну компетенцію. Останні дослідження в лінгвістиці і методиці навчання іноземної мови свідчать, що досить популярна серед дослідників є думка, згідно з якою контекст культури в процесі вивчення іноземної мови повинен включати два основних компоненти: досвід культури народу - носія даної мови і врахування рідної культури (Тарасов Е.Ф. 1998:11).

Досвід культури народу, мова якого вивчається, становить зміст предмета „Лінгвокраїнознавство". Рідна мова є основою, на котрій розробляється зміст навчання іноземної мови, тому особливості рідної мови беруться до уваги при складанні національно орієнтованих підручників.

У контексті соціокультурної парадигми навчання іноземної мови має місце діалог двох культур. Реальний діалог культур може мати місце лише у свідомості носія конкретної культури, якому вдалося зрозуміти образи свідомості іншої культури. Діалог культур - це не стільки навчання різних свідомостей культури, скільки навчання образів різних культур в рамках свідомості.

На наш погляд, саме так можна визначити культурний компонент навчання іноземної мови. У міжкультурному спілкуванні виникає інтеркультура як сукупність засобів і знань про свою і чужу культуру. Пізнання чужої культури відбувається за допомогою образів і предметів, а також подій своєї культури. Слід підкреслити, що опанування інокультурних цінностей зумовлює більш поглиблене осмислення культури рідної. Дослідники констатують, що чим менше людина, яка вивчає іноземну мову, залучена до іншомовної картини світу, тим буде важчою комунікація між нею і тією людиною, для якої ця мова є рідною [Сукаленко Н.И. 1992:23].

Під терміном „інтермова" розуміють номенклатуру форм, які є неправильними з точки зору носіїв мови, але є правильними і логічними з точки зору тих, хто навчається, тому, що ці форми більш природно вписуються у свідомість учнів, ніж реальність іноземної мови. Головна причина непорозуміння в процесі міжкультурного спілкування - це розбіжності в національних свідомостях комунікантів.

Існує два основних шляхи пізнання чужої культури. Перший - в рідній культурі знаходиться „еквівалентний образ", який переноситься на предмет чужої культури. Сьогодні іноземній мові досить часто навчають саме таким чином. Інокультурність мови, яка вивчається, підганяється під знання про свою рідну мову, або учні не відчують відмінності між мовними свідомостями, носіями яких є рідна та іноземна мови. Таке пізнання призводить до інтермови, яка не несе нового знання про свою та чужу мову.

Другий шлях пізнання чужої культури полягає у пошуку розбіжностей, у порівняльних образах чужої і своєї культури і в роздумах над відмінностями в культурах. Необхідність з'ясування природи цих розбіжностей формує нове знання як про іноземну мову, так і про рідну мову. При розробленні курсу іноземної мови як мови міжкультурного спілкування виникає проблема, яка торкається не тільки визначення культурно-функціональних одиниць, але й коректного їх опису, тому що при описуванні образів свідомості носіїв чужої культури необхідно знайти такі відповідності, формат котрих якомога менше змінював би зміст оригіналу.

Беручи за основу другий шлях пізнання чужої культури в процесі вивчення іноземної мови, варто фокусувати увагу на визначенні одиниць навчання, які несуть не тільки мовний, але й культурний компонент. Ігнорування в процесі навчання іноземної мови саме культурного компонента є причиною того, що представники різних культур говорять і пишуть, наприклад, по-англійськи, опираючись на власні культурні норми, а не на норми англосмовної культури. До культурно обумовлених сфер мовного спілкування слід зарахувати правила ввічливості, мовний етикет, табу, інтонацію, паузи, вибір тем для спілкування, експліцитність та імпліцитність висловлення думок. Якщо проаналізувати існуючі посібники і підручники з вивчення іноземної мови, то можна констатувати, що вищезазначені сфери спілкування не входять до

навчальних комплексів. У найкращому разі вони лише згадуються або констатуються. Технологія навчання культурно обумовлених сфер мовного спілкування знаходиться поза увагою методистів. Розробка курсу навчання англійської мови для міжкультурного спілкування на сьогоднішній день є дуже актуальною і потребує уваги як лінгвістів, так і методистів. На наш погляд, ця розробка повинна бути інтегрована в цілісну систему навчання іноземної мови як засобу міжмовної і міжкультурної комунікації.

Теоретичне об'рунтування навчання іноземної мови, в основі якого є положення про те, що оволодіння іноземною мовою є перш за все прилучення до іншої культури, дало нам можливість переглянути зміст викладання професійно-орієнтованого усного перекладу.

Практична реалізація теоретичних висновків знайшла своє відображення в розробці системи вправ для навчання усного професійно-орієнтованого перекладу. Основу розробленої системи становлять вправи, спрямовані на відпрацювання вмінь і навичок міжкультурної комунікації.

Аналіз результатів дослідного навчання свідчить про ефективність розробленої системи вправ. Подальше вдосконалення нових технологій є актуальним і перспективним у плані вдосконалення підготовки фахівців з міжмовної і міжкультурної комунікації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф.С. Когнітивне і лінгвальне в процесі вербалізації// Мовознавство, 1977.
2. Сукаленко Н.И. Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира.-К., 1992.
3. Тарасов Е.Ф. К построению теории межкультурного общения // Языковое сознание: формирование и функционирование. - М., 1998.
4. Халеева Й.И. Интеркультура - третье измерение межкультурного взаимодействия? (из опыта подготовки переводчиков)//Актуальные проблемы межкультурной коммуникации: МГАУ. - М., 1999. - Вып. 444.

Надійшла до редколегії 18 березня 2003р